

7. ԿՈՄԲԱԼ ՏՈՒ...

Ավալ ժամանակին ընում ա շիւնում մի մարդ, մի կնիկ։ Սրանք շատ դառն-աղքատ, օրեն հացի մուրացկան են ընում։

Աստու իրան օրը կնիկը կպնում էր մարդի յախեն.— Ա՛յ մարդ,— ասում էր,— ընչանք ե՞ր պտի ըսենց աղքատ, օրվա հացի կարոտ մնանք. ըսենց հո չի՛լնի, մընք էլ մեղք ենք, սովից կոտորվեցինք. վե՛հ դնա մի աշխատանքի տուտ բռնա, փո՛ղ աշխատա, բե սթար անենք, գլովս պահենք, ընչանք տենանք վերջենիս ի՞նչ ա ընում, ըսենց պարապ-սարապ ման գալոն ի՞նչ կըլնի։

— Ի՛նչ անեմ, ա՛յ կնիկ,— ասում ա մարդը,— փեշակ շունեմ, որ բանացնեմ, ֆահլություն էլ չեմ կարա անի, ի՛նչ անեմ, ո՛ր ջուրն ընկնեմ¹, հո չի՛լնի էթամ սրա, նրա դուռը ծեծեմ, ձեռս մեկնեմ, ողորմություն ուզեմ, հաց հավաքեմ, յա թե չէ էթամ գողություն անեմ, մարդ սըպանեմ, որ ինչ ա՛ պտի ապրենք։

— Նս ի՛նչ անեմ,— ասում ա,— որ կնիկ չիր կարա պահի, խի՞ իր ուզում²։

¹ Գրառման ձեռագրում այս արտահայտության փոխարեն եղել է. «Գլուխս ո՛ր ֆարին տամ», որը ընչել է բանահավաքը (Մ. Կ.)։

² Գրառման ձեռագրում այս բառին հաջորդում է. «Բա նո մեմ սոված չպտի մեռնենք», որը բանահավաքը ընչել է (Մ. Կ.)։

Ըսենք, կնիկը դնում ա իրան անզգամությունը, մարդի յախից՝
ձեռը չի քաշում, ամեն օր կռիւ, դավի ա անում, թե.— Դնա՛, աշ-
խատանք արա՛, որ սոված չմնանք:

Խեղճ մարդի ամալ-աշալը ո՛ր կտրում ա, տենում ա կնկա
ձեռիցը չի կարում ազատվի, ասում ա. «Գլուխ առնեն, վե կենամ
էթամ մի դժու, աշխարհ-աշխար, երկրե-երկիր ման դամ, բալթի
աստոծ ինձ մի լիս ու ճար ա անում, մի աշխատանքի տուտ եմ
բռնում, մի քանի շալի աշխատեմ, բերեմ սեւացնեմ սրան, յախես
ազատեմ սրա ձեռիցը»:

Մի քանի օրվա ճամփի թաղարեք ա տենում, վե կենում ընկ-
նում ճամփա:

էթում ա, էթում ա, էթում ա, շատն ու քիչն աստոծ գիտա,
մի՛ օր, է՛րկու օր, ի՛րեք օր, մի ամառաթի ա ռաստ դալի: Էթում
ա դուզ էդ ամառաթի դուռը ծեծում: Դալիս են դուռը բաց անում:

— Ի՛նչ մարդ ես,— հարցնում են,— խի՛ ևս էկե:

— Ղոնաղ շե՛ք ուղի,— ասում ա,— ճամփորդ եմ, մի քա-
նի օր ըստե մնամ, էլի վե կենամ, էթամ իմ բանին:

— Ղոնաղն աստուհն ա,— ասում են,— խի՛ չենք ուղի:

Դրան աղաք են անում, բերում ամառաթը:

Հացի վախտը ո՛ր դալիս ա, բերում են դաստախունը բաց
անում, շորս բոլորը նստոտում: Էդ Ղոնաղը տենում ա դաստախնի
վրեն մի պուճուր Քարից սավալի, որ ասես, զադ չկա դրած. մնում
ա զարմացած նրանց էրեսին մտիկ անելուն:

Ծննա էդ ամառաթի տերը էդ Քարը վեր ա ունում, դնում լիզ-
վի տակը, ասում.— Ա՛յ Քար, սոված ենք, հա՛ցը քցա:

Ասելու բաշտան մըն էլ ի՛նչ ա տենում՝ է՛լ լալ-լալ էփած
կիրակրներ ասես, է՛լ տեսակ-տեսակ, լալ-լալ խաշած ձկներ
ասես, է՛լ տապակած հավեր ասես, է՛լ դադեր ասես, է՛լ ջուռա-
ջուռա ֆորսի մսեր ասես, մի խոսքով՝ ասսու ի՛նչ բար ու նուրար
ասես, ի՛նչ խորակ ասես՝ էկավ լցվեց դաստախունը: Քոմմքով կե-
րան, կշտացան, բերանները սրբեցին, ասսուն փառք տվին, էն
դիհը կաննեցին:

Ամառաթի տերը էլի Քարը դրեց լիզվի տակը, ասեց.— Ա՛յ
Քար, հացը հավաքա՛:— Էն սհաթը դաստախունը դարտեկվեց, որ
ասես, մի զադ էլա լմնաց դաստախնի միջին: Դաստախունը ծա-
լեցին, վե կալան, էն Քարն էլ տարան մի տեղ պահեցին:

էդ ղոնաղը ըստոնք որ տեհալ, աշքը մնաց էդ Քարի վրեն, միտքը բիրդան փոխվեց. «Ո՛նց անեմ, ո՛նց շանեմ,— ասեց,— որ էս Քարը մի ֆանդով գողանամ, ըստիան ծլկվեմ, էթամ»:

Էդ գշեր, որ բիրադի մննում են տեղերը քնում, ոտքը¹ հան-դարտվում ա, էդ ղոնաղը վեր ա կենում, ուսուլով էթում, ման գալի, էն հունարով Քարը գտնում, վեր ունում, դնում ջերը, մոտանում ա դռանը, որ բաց անի, փախնի, բիրդան դուռը ձեն ա տալի. «Ա՛յ հարա՛յ, է՛կեք, հա՛սեք, բռնե՛ք, որ ղոնաղը Քարը տարա՛վ»:

Էս ձենի վրա ղոնաղը ափալ-թափալ Քարը էլ եդ տանում ա դնում իրա տեղը, ինքն էլ սուս ու փուս էթում մննում տեղերը, դաստաքուն տալի:

Ամարաթի տերը ձենը որ լսում ա, ալբիալը քնատեղիցը վեր ա թռնում, ճրագ վառում, էթում ա տենում, որ Քարը իրա տեղին ա, եննա գալիս ա ղոնաղին ա ակը տալի, տենում ա, ղոնաղն էլ իրա տեղերումը քնած ա:

— Բա՛ս կա, չկա,— ասում ա,— մեր դուռն ա սուտ ասե, զուր տեղը մեղ դիվաղաթար արեւ: Գալիս ա թեք ընկնում, քնում:

Անց ա կենում մի վախտ, էդ ղոնաղը տենում ա ամարաթի տերը քնեց, էլի վեր ա կենում, ուսուլով էթում Քարը վեր ունում, հենց ուզում ա դուռը բաց անի, դուռը էլի ձեն ա տալի. «Ա՛յ հարա՛յ, է՛կեք, հա՛սեք, ղոնաղը Քարը փախցնում ա»:

Ղոնաղը էլի վաղ-վաղ Քարը տանում ա դնում իրա տեղը, ինքն էլ ափալ-թափալ էթում ա մննում տեղերը՝ տազ անում, սարի թն քնած ա:

Ամարաթի տերը էս ձենի վրեն վե թռավ տեղիցը, էլի ճրագ վառեց, գնաց տեհալ Քարը ընդե ա. գնաց ղոնաղի կուշտը, տեհալ ղոնաղն էլ իրա տեղերումն ա քնած: Ինքն իրան շատ հերսոտեց, որ ըս էլ էրկու հետ դուռը զուր տեղը իրան վեր ա կացնում. եննա փոր ու փոշման գնաց մտավ իրա տեղերը, քնեց:

Չանցկացավ մի սհաթ, ամարաթի տերը որ աշքը կպցրեց, ղոնաղը էլի վե կացավ, ուսուլով գնաց դպա Քարը. էլի ուղեց դու-

¹ Գրառման ձևագրում այս բառին նախորդում է. «Գշերվա մի վախտ որ...», որը բանահավաքը չնշել է (Մ. Կ.):

որ բաց անի, դուռը էլի ձեն տվեց. «Ա՛յ հարա՛յ, հա՛սեք, ղոնաղը Քարը տանում ա»:

Ղոնաղը էլի տարավ Քարը դրեց իրա տեղը, ինքն էլ գնաց իրա տեղերը մտավ, տաղ արեց:

Ամարաթի տերը դռան ձենի վրեն էլի զարթնեց. համա էն սրտի էր էս հետ, որ դրուստ էր էլե՛՛ղ ղոնաղին պտի փարչա-վարչա աներ թողար, էնքա՛մ հերսոտեւ էր: էլի տեսավ զագ չկա՝ ղոնաղն ընդե՛ ա քնած, Քարն էլ իրա տեղումն ա: Բարկացած վրա ա հասնում դռանը, կրնկահան ա անում, քցում էն դիհը:

— Բա՛ էս գշեր,— ասում ա,— մեզ չպտի թողա աչքներս կպցնե՛նք, ըս էլ իրեք հետ վե կացրի՛ր, թե՛ Քարը տանում են. Քարս որն ա, զագս որն ա, էն խեղճ ղոնաղն հրեն իրա հմար սուս ու փուս քնած ա. ես էլ քեզ էս օրը կքցեմ, տենանք հմի ո՛նց ես ձեն հանում:— էթում ա արխեին թեք ընկնում՝ քնում:

Ղոնաղը էդ խոսքերը որ լսում ա, ուրախությունից քիչ ա մնում գծվի: Ամարաթի տերը քնում ա թե չէ, վեր ա կենում կամաց-կամաց էթում, ման ա դալի՝ Քարը գտնում, վեր ունում ղնում ջերը ու յա՛լլա, դռն դուս: Դուռը էս հետ ձեն-ծպտոն չի հանում:

Հունարով Քարը էս հետ գնա՛ց, «վա՛յ տեր» կանչելոն:

Լիսանում ա: Ամարաթի տերը վեր ա կենում, ի՛նչ տենում՝ ո՛նչ ղոնաղ կա, ո՛նչ Քար: Շատ ա գլխին վա՛յ տալի, մղկտում, վշլշում, սուգ ու շիվան անում, համա էլ ո՛րդե՛՛ բանը բանից անց էր կացե:

էս մարդն էթում ա, էթում ա, էթում ա, շատն ու քիչը աստոծ գիտա, ճամփին սրան մի մարդ ա ուսստ գալի:

— Բա՛ր՝ աջողում, ա՛ղպեր,— ասում ա:

— Բարո՛վ, ասսու հաղա՛ր բարին,— ասում ա էն մարդը:

— Խե՛ր ըլնի, էդ ո՛ւր ես էթում:

— էթում եմ զարբություն, աշխատանքի: Ա՛ղպեր,— ասում ա,— ըսկի հացից-մացից չե՛ս ունենա, տառ ուտեմ, սոված եմ:

— Խի՛ չեմ ունենա,— ասում ա,— ա՛րի ըստե մի տեղ նըստեմք, զաթի ես էլ եմ սոված, իրար հեննա ուտենք՝:

¹ Գրառման ձևագրում այս բառին հաջորդում է. «Աղ ու հաց, սիրտը բաց», որը բանահավաքը չնշել է (Մ. Կ.):

Գալիս են մի ծառի տակի նստում: Էս մարդը խուրջնիցը դաստախտունը հանում ա, բաց անում. եննա Քարը շիբիցը հանում ա, դնում լիզվի տակը:

— Սո՛ւփրա, բա՛ցվի,— ասում ա:

Ասելու բաշտան կիրակուր ասես, ի՞նչ խորակ ասես, գինի, արաղ ասես, սուփրեն լցվում ա: Էրկսով ուտում են, խմում, կըշտանում: Եննա Քարը թաղադան դնում ա լիզվի տակը, ասում.— Սո՛ւփրա, խփվի՛:— Ալբիալը սուփրեն ինքն իրան հավաքվում ա:

Էդ ճամփորդի աչքը մնում ա էդ Քարի վրեն:

— Ա՛ղպեր,— հարցնում ա,— էդ ինչ հունարով Քար ա. չէ՞ս ծախի առնեմ:

— Ի՞նչ ունես, որ հարցնում ես. եննա կա՞րաս սրա գինը տա:

— Զա՛դ շունեմ,— ասում ա,— ես եմ, էս Կոմբալը. արի՛ սրա հեննա փոխենք:

— Էդ Կոմբալի հունարն ի՞նչ ա, որ փոխեմ:

— Որ ասեմ. «Կոմբալ տո՛ւ», ինչքամ մարդ ըլնի, քոմմքին էլ կկոտորի, շարդ ու փշուր կանի, կթողա. սաղ դոշոն էլ որ աղաքը գա, էլի սրա հախիցը չի կարա գա:

— Լա՛վ,— ասում ա,— որ էդ հունարն ունի, ա՛րի փոխենք:

Քարը տալիս ա դրան, Կոմբալն առնում: Էթում ա դրանից մի քիչ հեռու կաննում, ասում. «Կոմբալ տո՛ւ»: Ասելու բաշտան էդ Կոմբալը վրա ա հասնում իրա տիրոնը՝ տո՛ւր թե կտաս, տո՛ւր թե կտաս, մի լավ ծեծում ա, սալշարդ անում, թողում:

— Ամա՛ն, ա՛ստու սիրուն,— ձեն ա տալի էդ ճամփորդը,— ա՛րի, էս Կոմբալի ձեռիցը ինձ աղա՛տա, Քա՛րն էլ քեզ, Կո՛մբալն էլ քեզ, տա՛ր, մորդ ծծի նման քեզ հալալ ըլնի, ես զադ շեմ ուզում:

Էթում ա նրան Կոմբալի ձեռիցը աղատում ա, Քարը ձեռիցն առնում, Կոմբալը վեր ունում, նրան թողում ըտե, մի ուրիշ ճամփա բռնում, էթում:

Էթում ա, էթում ա, էթում ա, շատն ու քիչն աստոծ գիտա, սրան մի ուրիշ մարդ ա ռաստ գալի:

— Բա՛ր՝աշողում, ա՛ղպեր,— ասում ա:

— Բարին ա՛րեդ,— ասում ա էդ ճամփորդը:

— Էդ ո՞ւր ես էթում,— հարցնում ա:

— Էթում եմ աշխատանքի, ա՛ղպեր,— ասում ա,— հացից-

մացից ըսկի ի՞նչ ունես. հացս հատել ա, ըստերանք էլ մոտիկ գեղ չկա, որ էթամ առնեմ, սաղ օրը նշխարք չեմ դրե բերանս:

— Ունե՛մ, խի՞ չոռնեմ,— ասում ա— Արի մի տեղ նստենք, զաթի ես էլ եմ սոված, հաց ուտենք. մի քիչ դիւնչանանք, էլի վեկենանք, էթանք մեր ճամփեն:

Հստե եմ տեղ նստում են. էդ մարդը խուրշնիցը դաստախուսը հանում ա, փռում:

Եննա Քարը ջիբիցը հանում ա, դնում լիզվի տակը, ասում.— Սո՛ւփրա, բա՛ցվի:

Ասելու բաշտան դաստախուսը ամեն տեսակ խորակով լըցվում ա: էրկսով ուտում են, կշտանում: էդ ճամփորդի աչքն էլ ամնում էդ Քարի վրեն:

— Ա՛ղպեր,— ասում ա,— ես աշխարքումը ի՛նչ հունար ա— սես՝ տեհել եմ, համա քու Քարի հունարը ամեն բանից անցկացավ: Ա՛ղպեր,— հարցնում ա,— էդ Քարը չե՞ս ծախի, առնեմ:

— Լավ,— ասում ա էդ մարդը,— որ ծախեմ՝ ի՛նչ ունես, էս Քարի գինը կա՛րաս տա:

— Էս խանչալից սավալի զադ չոռնեմ. ո՛ւզում ես՝ արի՛ սրա հեննա փոխենք:

— Էդ խանչալի հունարն ի՛նչ ա, որ փոխեմ:

— Իմ խանչալի հունարն էն ա, որ ասեմ. «խա՛նչալ, կոտորա՛ճ, ինչքամ մարդ ըլնի՝ քոմմքին էլ սոխի նման կկոտորի, կփրթի, վե կածի. տասը թագավոր որ իրա ղոշնովը աղաքը դա, սրան ախտելու ճար, իլլաջ չկա՝ բիրադնին էլ դիմա-դիմա կկոտորի, կթողա:

— Դե որ էդ հունարն ունի, ա՛րի փոխենք:

Քարը տալիս ա սրան, խանչալն առնում:

Եննա հրամայում ա Կոմբալին.— Կո՛մբալ, տո՛ւ:

Ասելու բաշտան Կոմբալը վրա ա հասնում էդ խանչալի տի-րոնչը՝ տո՛ւր թե կտաս, տո՛ւր թե կտաս, տո՛ւր թե կտաս, մի լավ, քու հալան կացած սըխկում ա թողում:

— Ամա՛ն, ա՛սսու սիրուն,— գոռում ա էդ ճամփորդը,— ինձ սրա ձեռիցը ա՛ղատա, խա՛նչալն էլ քեզ, Քա՛րն էլ քեզ, ես զադ չեմ ուզում:

Էթում ա նրան Կոմբալի ձեռիցն աղատում ա, իրա Քարն էլ

նրանից եղ ա առնում, նրան թողում ըտե, ինքը մի ուրիշ ճամփա ա բռնում, էթում:

էթում ա, էթում ա, էթում ա, շատն ու քիչն աստոժ գիտա, ճամփին մի մարդի էլ ա ռաստ գալի:

— Բա՛ր՝ աշողում, ա՛ղպեր,— ասում ա:

— Բարին որդկներանցդ ա՛րևը,— ասում ա էդ մարդը:

— Առաջ բարի, էդ ո՞ւր ես էթում:

— Էթում եմ աշխատանքի: Բա դո՞ւ:

— Ես էլ եմ էթում աշխատանքի. ի՞նչ անեմ, ա՛ղպեր, մեր կրկրումը փող չկա, փարա չկա, աշխատանք չկա, որ մարդ մի քանի կենա, սթար անի, զլուփ պահի: Հմի էթում եմ, տենանք աստոժ ի՛նչ ա ողորմում:

— Ա՛ղպեր,— վրա ա բերում էդ ճամփորդը,— հաց չո՞ւնես, մի կտոր տաա՝ ուտեմ, սաղ օրը զադ չեմ դրե բերանս:

— Ունեմ, խի՛ չունեմ,— ասում ա,— զաթի ես էլ եմ սոված, նստենք հաց ուտենք, փորենբոս պնդենք, մի պուճուր էլ դինջանք, էլի վե կենանք էթանք մեր ճամփեն:

Էրկուան ըտե մի տեղ վեր են գալի, նստում: Էդ մարդը դաստախոունը խորքնիցը հանում ա, փռում. եննա Քարը շիրիցը հանում ա դնում լիզվի տակը, ասում.— Սո՛ւփրա, բացվի՛:

Ալբիալը զաստախոունը լցվում ա. ի՛նչ կիրակուր ասես, որ ընտե չկար: Էս մարդը, որ իրա օրումը ըտենց բան ո՛նչ տեհել էր, ո՛նչ լսե, մնում ա՝ զարմացած դրա էրեսին մտիկ տալոն:

Էրկսով կուշտ ու կուռ ուտում են, կշտանում:

Որ հաց են ուտում, պրծնում, էն ճամփորդը հարցնում ա.— Ա՛ղպեր, էդ ի՛նչ հունարով Քար ունես. չե՞ս ծախի, առնեմ:

— Կծախեմ, խի՛ չեմ ծախի,— ասում ա,— որ ծախեմ, դու մի խեղճ մարդ ես, ի՛նչ ունես, որ ի՛նչ տաս:

— Սուտ չկա. ա՛ղպեր,— ասում ա,— ալեյի-մալեյի էս Յափընջին ա, էլ, որ ասես, զադ չունեմ. ուղո՞ւմ ես սրա հեննա փոխենք:

— Շա՛տ լավ, փոխենք. դե ասա՛ տենամ քու Յափնջու հուսարն ի՛նչ ա:

— Իմ Յափնջու հունարն էս ա, որ ինչքամ մեռած մարդ ըլնի, որ քցես վրեն ալբիալը կսաղանա:

— Դե որ էդ հունարն ունի, զա՛բուլ եմ, բե՛ փոխենք:

Քարը տալիս աս, Յափնջին առնում: Եննա մի քիչ էթում աս, ձեն աս տալի.— Կո՛մբալ, տո՛ւ

էն սհաթը Կոմբալը վրա աս պրծնում էդ մարդին մի գո՛րսա աս տալի, մի գո՛րսա աս տալի, որ աստոծ փրկի, աղատի:

— Ա՛ստու սիրուն,— գոռում աս էդ մարդը,— Քա՛րն էլ քեզ, Յա՛փնջին էլ քեզ, էս Կոմբալի ձեռիցը ինձ մի ա՛ղատա, ես զադ չեմ ուզում:

Զաթի նա էլ էդ էր ուզում. էթում աս նրան Կոմբալի ձեռիցն աղատում աս, Քարը նրանից եդ առնում, թողում նրան ըտե մղկըտալոն, ինքը գլուխ առնում էթում:

Ա՛ղպեր,— միտք աս անում էդ մարդը,— աշխարքում էլ հուներ չմնաց՝ ձեռք բերի, էլ ուրիշ երկիր էթալը հարամ աս. հմի վե կենամ, էթամ մեր երկիրը, կնկանս հավարին հասնեմ. սրանից դենը քանի սաղ կենդանի ենք, գլխներս դինշ կապրենք, թոփի գյուլեն էլ մեզ քյար չի անի»:

Իրանց երկրի ճամփեն բռնում աս, էթում: էթում աս, էթում աս, էթում աս՝ մի՛ օր, է՛րկու օր, ի՛րեք օր, մի՛ շաբաթ, է՛րկու շաբաթ, ի՛րեք շաբաթ, մախլասի՛ մի ամիս, հասնում աս իրանց երկիրը:

էթում աս դուզ իրանց տունը: Կնիկը, որ տենում աս մարդին, ուրախանում աս, աշխարով մին աս ըլնում, վազում աս փաթըթվում ճտովը. ուրախությունիցը քիչ աս մնում լաց ըլնի:

Մարդը խուրջինը վեր աս դնում, Կոմբալը, եանշալը վեր աս ունում. կնիկը գալիս աս չոքում, շաքմեքը քաշում. տախտի վրեն դռշակ աս քցում, որ նստի: Մարդ ու կնիկ իրար կողքի նստում են, ասում, խոսում, մասլահաթ անում:

— Հա՛, ա՛յ մարդ,— հարցնում աս կնիկը,— էսքամ վախտ զնացել ես, ըսկի զադ-մադ աշխատել ես, թե չէ. բե՛ տենամ ի՞նչ աս քու բերածը:

— Ա՛յ կնիկ,— ասում աս,— հենա ինչ ասես՝ բերել եմ. դու բե մի հաց քցա, ուտեմ, սաղ օրը զադ չեմ կերե, վերջը կիմանաս ինչ աշխատանք եմ արե:

Կնիկն էթում աս, որ հաց թրջի, կիրակուր էփի, ձու խաշի, կողակ խաշի, պանիր բերի, մախլասի՛ ինչ աստոծ տվել էր, բերի՝ մարդը չի թողնում:

— Ա՛յ մարդ,— ասում աս,— ճամփից բեզարած, շարդլած էկել ես, սոված-ծարավ էկել ես, բա զադ չպտե՞ս ուտի:

— Ա՛յ կնիկ, ես քեզ ի՛նչ ասում եմ՝ դու ինձ ականջ արա. դարտակ դաստախունը բե՛, ուրիշ բան պետքը չի:

Սա՛ հա՛, նա՛ չէ՛, սա՛ հա՛, նա՛ չէ՛, սա՛ հա՛, նա՛ չէ՛, վերջը կնիկը տենում ա մարդի հախիցը չի կարում զա, էթում դարտակ դաստախունը բերում ա դնում աղաքը, բաց անում, ինքն էլ կըշտին նստում, տենա մարդը դարտակ դաստախունին թամաշ անելուն ո՛նց պտի կշտանա:

Մարդը Քարը ջիրիցը հանում ա, դնում լիզվի տակը, — Սո՛ւփրա, բացվի՛, — ասում ա:

Բացում ա, ի՛նչ բացում. էփած, հազիր տեսակ-տեսակ կիրակուրներ ասես, ձկնեղեն ասես՝ ո՛րը տապակած, ո՛րը խաշած, փլավ ասես՝ ճուտը տապակած, վրեն դրած, զաբլու փլավ ասես՝ գլխին շամիչ, բադամը դրած, ֆոքսի միս ասես՝ ջոռա-ջոռա էփած, հաղրած. մի խոսքով՝ ասսու ի՛նչ բար ու նուբար ասես սուփրի միջին կար: Ըստոնք կնիկը որ չի տենում, բերանը մնում ա բաց. ուրախությունիցը քիչ ա մնում գծվի:

— Ա՛յ մարդ, — ասում ա, — էս ի՛նչ հրաշք ա, էս ի՛նչ բաս ա. էս քոմմա հո էրազո՞ւմ չեմ տենում:

— Է՛րազս որն ա, զա՞դս որը, ա՛յ կնիկ, դարթուն վախտն էլ էրազ կըլնի, չէ՞ս տենում, որ ես էլ հրես կշտիդ նստած եմ:

— Ա՛յ մարդ, բա էս ի՛նչ նաղլ ա. մի ասա տենամ էս հունարով Քարը որդիան ես ճարե:

— Բա չե՛ս ասի, — ասում ա, — ա՛յ կնիկ, ըսե՛նց, ըսե՛նց, ըսե՛նց բան. ճամփին գնացի մի տուն դոնաղ. գշերը ըտե մնացի, էս հունարով Քարը նրանց տանիցը գողացա. սրանից ի՛նչ ուզեմ, ի՛նչ որ լիզուս պտտի՝ ալբիալը կրերի, կհազրի: Էս հո, — ասում ա, — էս. ճամփին մի Կոմբալ, մի խանչալ, մըն էլ մի Յափնջի եմ ճարե, որ սրանից դհա հունարով են: Ըսկի մի՛ ասի, ա՛յ կնիկ, սրանից դենը էլ դարտ շունենք, աստոծ մեզ ձախու ձեռով ա տվե, քանի սաղ ու կենդանի ենք, թագավորի պես գլխներս դինջ կապրենք: — Նստում ա ըստե մին-մին, տեղը-տեղին կնկանը նաղլ անում իրա գլխով անցկացածը, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի:

Նենա, թագադան Քարը դնում ա լիզվի տակը, ասում. — Քեզանից ընենց մի ձեռք տներ եմ ուղում իրա սարք ու կարգով, ընե՛նց մի ձեռք տներ, որ տենողի խելքն էթա:

Առավոտը մարդ ու կնիկ վեր են կենում, տենում իրանց ուզած

տները հազիր ա. տնե՛ր, տնե՛ր, տնե՛ր եմ ասում, որ շուտեա, շիմեա, չհազնեա, շմաշես՝ հենց էդ տներին թամաշ անես: Կնիկը, հո, խելքամաղ էր էլն մնացն, քիչ էր մնում բերնի շուրը էթա: Աղաքվա դառն-աղքատ, օրեն հացի կարոտ մարդ ու կնիկը հմի դառան հարուստ, էդ թաղա տների միջին կացան:

Հարևանները մնացել ին դարմացած, թե էդ մարդը էսքամ հարստությունը, մալ ու դուլվաթը ո՞րդիան աշխատեց, բերեց:

Անց ա կենում ըսենց մի քանի վախտ, օրեն մի օրը կնիկը կպնում ա մարդի յախեն:

— Ա՛յ մարդ,— ասում ա,— էսթավուր լավ տներ ունենք, լավ սարք ու կարգ ունենք, արի մի օր թագավորին կանչենք ղոնաղ. աստոծ մեզ տվել ա՝ չի խնայն, մենք հմի ը՞նչով ենք նրանից պակաս:

— Ա՛յ կնիկ,— ասում ա մարդը,— չես թողա մեր քյասիպ հալովը վեր ընկնենք, արի մի մենք թագավորի լաշաղ մարդիկ ե՞նք, որ նրան ղոնաղ կանչենք:

— Խի՞,— ասում ա կնիկը,— քու ի՞նչն ա պակաս, քու դուլվա՞թն ա պակաս, քու հարստությո՞ւնն ա պակաս, թե քու նիստ ու կացը. դու պակաս անըմով մարդ ե՞ս, որ թագավորին չես կարա ղոնաղ կանչի:

Սա՛՛ հա՛, նա՛՛ չէ՛, սա՛՛ հա՛, նա՛՛ չէ՛, սա՛՛ հա՛, նա՛՛ չէ՛. մարդը ո՛ր տենում ա կնիկը իրանից ձեռը չի քաշում, ասում ա.— Տե՛ս, ա՛յ կնիկ, կկանչեմ, համա վերջը կփռշմանես, հա՛:

— Չե՛մ փռշմանի,— ասում ա,— դու կանչա:

— Լա՛վ, թող քու ասածն ըլի, կկանչեմ:

Օրեն մի օրը էս մարդը վեր ա կենում, էթում թագավորի ամարաթները: Էթում ա դուզ թագավորի խնամաքարի վրեն նըստում:

Թագավորի նազիր-վեզիրը սրան որ վարավուրդ են անում, դուա են գալի հարցնում.— Ի՞նչ մարդ ես, ի՞նչ բանի հմար ես էկե:

— Յլա՛ն մարդն եմ,— ասում ա,— էկել եմ թագավորի կուշտը, խնդիրք ունեմ ասելու:

Թագավորի նազիր-վեզիրը գալիս են, թագավորին հարցնում.— Թագա՛վորն ապրած կենա, Ֆլա՛ն մարդն էկել ա, ուզում ա քեզ տենա, թո՞ղանք գա, թե չէ:

— Թո՛ղեք դա, տենանք ի՞նչ ա ուզում,— ասում ա Թագա-վորը:

Նազիր-վեզիրն էթում են էն մարդին աղաք անում, բերում Թագավորի կուշտը: Էդ մարդը ձեռները դռշին դրած, Թագավորին գլուխ ա տալի, ընտե կաննում:

— Ի՞նչ մարդ ես,— հարցնում ա Թագավորը,— ասա տենամ խնդիրդ ի՞նչ ա:

— Ֆլա՛ն մարդն եմ,— ասում ա,— էկել եմ քեզ, քու կնկանը, քու նազիր-վեզիրին կանչեմ մեր տունը դռնադ:

Թագավորը մնում ա զարմացած՝ էս ի՞նչ մարդ ա, որ իրան դռնադ ա կանչում. աղաք ուզում ա չէթա, համա որ տենում ա՝ շատ ա դեմ ընկնում.— Լա՛վ,— ասում ա,— ֆլա՛ն օրը, ֆլա՛ն սհա-թին կգամ:

Էս մարդն ա՝ Թագավորին Թագադան գլուխ ա տալի, թողում, էթում: Էթում ա տուն, կնկանը իմաց տալի, որ Թագավորը, նրա կնիկը, նրա նազիր-վեզիրը ֆլա՛ն օրը, ֆլա՛ն սհաթին պտի գան դռնադ, որ ինքն էլ էնու գյորա Թագարեք տենա. որ ո՛նց որ կարգն ա՝ Թագավորին պատիվ տան:

Թագավորը էդ մարդի խոսքը չի կոտրում. իրա ասած օրը վեր ա կենում իրա կնկա, իրա նազիր-վեզիրի հեննա գալիս ա դրա տունը դռնադ: Էդ մարդը դուա ա գալի Թագավորի աղաքը:

— Թագա՛վորն ապրած կենա, իմ տունը քեզ փե՛շքաշ, բա՛րով, աստու հա՛ղար բարին ես էկե, ի՛մ գլխի, ի՛մ աչքի վրեն ես էկե:

Թագավորը որ մննում ա նեքսե, մնում ա զարմացած, թե էս լավ տները, էս լավ սարք ու կարգը դրան ո՞րդիան ա: Նստում են դեսից, դենից խոսում, զրից անում: Հացի վախտը գալիս ա. էդ մարդը դարտակ դաստախունը բերում ա, դրանց աղաքին բաց անում: Սա էն Քարը դնում ա լիզվի տակը:

— Սո՛ւրիա, բացվի՛,— ասում ա:

Արիալը դաստախունը ամեն տեսակ, Թագավորի լայեղ կի-րակուրներով լցվում ա: Թագավորը էս որ տենում ա, աչքը մնում ա էդ Քարի վրեն:

«Ես Թագավոր ըլնեմ,— ասում ա ինքն իրան,— էս Թավոր զադ շունենա՞մ, էս քյասիր մարդը ո՞նե՛նա. ուզում ա խաթրով ըլնի, ուզում ա զոռով՝ սրա ձեռիցը էդ Քարը պտի առնեմ»:

Հացը որ ուտում են, պրծնում, թագավորը հարցնում աս.—
Ա՛յ մարդ, էդ հոնարով Քարը շե՛ս ծախի, առնեմ. ի՛նչ ուզես,
լիզուդ հենց ի՛նչ պտտի՝ կտամ, քաշովդ մին ոսկի էլ որ ուզես՝
իմաց կաց շեմ խնայի, կտամ, թաքիլան էդ Քարը տաս ինձ:

— Չէ՛, թագա՛վորն անպրած կենա,— ասում աս,— շեմ ծախի,
ես էլ էդ Քարովն եմ ապրում, ո՛նց ծախեմ:

— Չե՛ս ծախի,— ասում աս թագավորը բարկացած,— զոռով
կառնես:

— Թագա՛վորն անպրած կենա,— ասում աս,— խաթրով շե՛մ
տա, զոռով կառնես՝ ի՛նչ կարամ ասի:

— Ա՛յ մարդ,— էլի ասում աս թագավորը,— բե՛ տո՛ւ, թե չէ՛
տե՛ս, կփռշմանես:

— Չե՛մ տա,— ասում աս,— ի՛նչ ուզում ես ա՛րա, արինս քեզ
հալալ աս:

— Չէ՛ս տա:

— Չե՛մ տա:

— Չէ՛ս տա:

— Չե՛մ տա:

Թագավորը տենում աս՝ խաթրով չի տալի, բարկացած վեր աս
կենում իրա կնկա, իրա նաղիւր-վեզրի հեննա գալիս աս իրա ամա-
րաթը:

Թագավորը որ էթում աս, էդ մարդը կայնում աս կնկա յախեն:

— Ա՛յ կնիկ,— ասում աս,— բա որ ասում ի՛ մեզ ի՛նչ կառաքի
թագավորին դոնաղ կանչենք, դու հենց քեզ դնում իր անդամու-
թյունը. տեհա՞ր վերջը ինչ դուս էկավ. հմի որ թագավորը մար-
դիկ դրկի, գան զոռով էս Քարը խլեն ձեռներիցս, տանեն, ի՛նչ
կանես:

Կնիկը տենում աս, որ մեղավոր աս, ամոթու ձեն, ծպտոն չի
հանում:

Անց աս կենում ըսենց մի վախտ՝ մի՛ օր, է՛րկու օր, ի՛րեք օր,
մի՛ շաբաթ, օրեն մի օրը էդ թագավորը եքա դռուն աս վեր ու-
նում, գալի էդ մարդի վրեն կռիվ, որ ինչ աս՝ զոռով էն Քարն առնի:

էս մարդն աս՝ որ տենում աս դռունը գալիս աս, խանչալը ղնիցը
հանում աս, Կոմբալն էլ բերում ընդե վե՛ դնում, ասում.— խա՛նչալ
կտրա՛, Կո՛մբալ տո՛ւ:

Ասելու բաշտան էս խանչալն ու Կոմբալը վրա են հասնում,

ընկնում թագավորի ղոշնի մեջը. հանշալը մի դհիցն էր փրթում, կոտորում, Կոմբալը մի դհիցը. եննա քոմմքին էլ շարդուխուրթ են անում թողում, մի մարդ էլա սաղ շի պրծնում նրանց ձեռիցը:

Թագավորը էս որ տենում ա, գալիս ա ընկնում էդ մարդի ոտները:

— Ամա՛ն,— գոռում ա,— քեզ էլ մեղա, քու աստուն էլ մեղա, սաղ ղոշունս կոտորիլ տվիր, հերիք ա, ինձ էլա բա՛շխա. Քարն էլ քեզ ըլնի, հլա ի՛նչքամ մալ ու դուլվաթ էլ ուզում ես՝ տամ, մենակ հանշալիդ ու Կոմբալիդ ասա, որ եդ գան:

Նո՛ր էդ մարդը հրամայում ա, հանշալն ու Կոմբալը թողում են, գալի տուն: Եննա էթում ա տանիցը Յափնջին վեր ունում, գալի. բերում ա Յափնջին մին-մին թագավորի ղոշնի վրեն փռում. փռում ա թե չէ՝ սաղանում են, ընտե կաննում, ըլում ո՛նց որ մորեն մին: Թագավորը բերում ա էդ մարդին լավ-լավ փեշքաշներ տալի, բոլ մալ ու դուլվաթ տալի՝ ճամփու դնում, ինքն էլ փոր-փոշման թողնում ա, էթում իրա ամարաթը:

Աստանից իրեք խնձոր վեր ընկավ, մինն՝ ասողին, մինը՝ ասիլ տվողին, մինն էլ՝ անկաջ դնողին:

